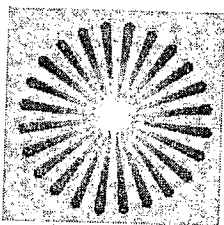

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَى
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ
الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ
تُضَوِّبُ السَّحَابَ الْمَوْبِقَ
الَّذِي يُسْقِطُ مِنَ السَّمَاءِ
مِثْرًا مَاءً بَارِكًا
مُتَنَزِّلًا الْمَنَّانَ
الَّذِي يَنْزِلُ فِي السَّحَابِ
الْمُنِيرَ
وَالَّذِي يُنَادِي بِالسَّحَابِ
أَنْ سُقِ الْمَاءَ
الَّذِي يُسْقِطُهُ غَلِيظًا
جَارِيًا
وَالَّذِي يُنَادِي بِالسَّحَابِ
أَنْ سُقِ الْمَاءَ
الَّذِي يُسْقِطُهُ غَلِيظًا
جَارِيًا
وَالَّذِي يُنَادِي بِالسَّحَابِ
أَنْ سُقِ الْمَاءَ
الَّذِي يُسْقِطُهُ غَلِيظًا
جَارِيًا

دانشگاه پیام نور

پایان نامه

برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد

در رشته: زبان و ادبیات فارسی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

گروه علمی: زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه:

فرهنگ تشبیهات دیوان سلیم تهرانی

استاد راهنما: دکتر سید مهدی خیر اندیش

استاد مشاور: دکتر فرزانه مظفریان

نگارش: نسرین خرد مندپور

مهرماه ۱۳۸۷

کتابخانه ملی ایران
کتابخانه مرکزی

۴۳۸ / ۴ / ۲۲

۱۲۶۳۴۳

بسمه تعالی

تصویب پایان نامه

پایان نامه تحت عنوان : فرهنگ تشبیهات دیوان سلیم تهرانی

که توسط نسرين خردمند پور در مرکز شیراز تهیه و به هیات داوران ارائه گردیده است مورد تأیید می باشد. تاریخ دفاع ۱۳۸۷/۷/۲۲ نمره : ۱۹ درجه ارزشیابی : عالی

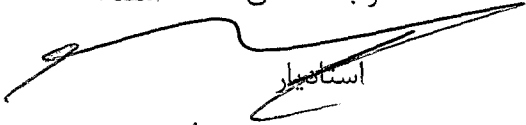
اعضای هیأت داوران :

امضاء

مرتبه استادی

هیأت داوران

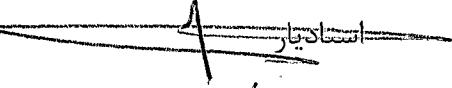
نام و نام خانوادگی

استادیار

استاد راهنما

۱- دکتر سید مهدی خیر اندیش

استادیار

استاد مشاور

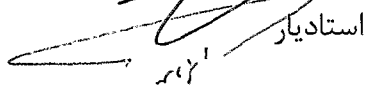
۲- دکتر فرزانه مظفریان

استادیار

استاد داور

۳- دکتر احمد طحان

استادیار

نماینده تحصیلات تکمیلی

دکتر لیلی امینی لاری

چکیده

در این پایان نامه تلاش شده است تا چهره و سبک ادبی شاعرگمنام و خوش ذوق ادبیات فارسی جناب سلیم تهرانی که در قرن یازدهم ه. ق می زیسته معرفی گردد. سبک ایشان سبک هندی می باشد که ویژگی های آن به طرز آشکاری در اشعار ایشان موجود می باشد از جمله: مضمون پردازی، ابهام و پیچیدگی، تمثیل، تکرار و ارسال المثل، آرایه های ادبی خصوصاً تشبیه و....

اغراق نیست اگر گفته شود هیچ غزلی در غزلیات سلیم وجود ندارد که تشبیه نداشته باشد. تشبیهات مرسل و مفصل بسامد بالایی دارند، اما آنچه غزلیات سلیم راز بیات و جاذب تر می سازد تشبیهات مرکب تمثیلی ایشان می باشد.

نکته ی جالب توجه دیگر در فرهنگ تشبیهات این شاعر، وجه شبه های دوگانه (استخدام) و مرکب است که با توجه به پیچیدگی سبک هندی به خوبی از پس آن برآمده است. سلیم تهرانی شاعری است که با توجه و دقت بسیار به محسوسات و دنیای اطراف خود نگاه کرده است به همین دلیل بیشتر تشبیهات ایشان را مسائل حسی در بر می گیرد، اما باین وجود تشبیهات غریب (بعید) در صدد بالایی از این مجموعه را تشکیل می دهند. تا آنجا که نگاه نو و تازه ی این شاعر حتی مسائل پیچیده ی عقلی را از رهگذر تمثیل، محسوس و ملموس کرده است.

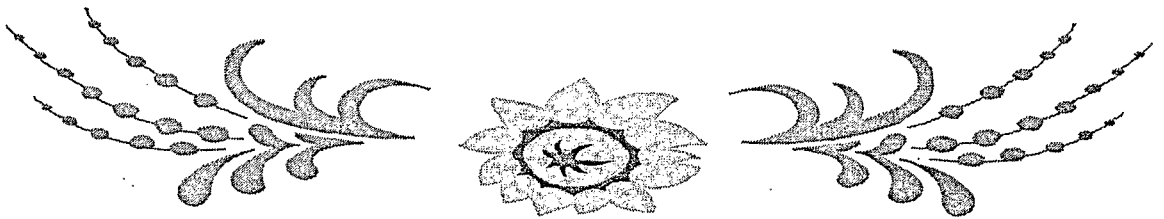
بنابراین می طلبد که سلیم تهرانی شاعری توانا معرفی شود و به اشعار زیبای او بیشتر توجه گردد.

بسمه تعالی

تقدیم

تقدیم به دو قطب عالم عاطفه پدر و مادر بزرگوارم که در این راه چون دو بال شوق برایم بوده اند و همسر محترم و گرامیم که تکیه گاه و دل گرمی من در طی این راه پر فراز و نشیب بودند ، همچنین عزیزانم دو گل باغ زندگی سید رضا و سیده زهرا .

تقدیر و تشکر

« منت خدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت »

خدای را سپاس که مرا مورد لطف و عنایت بی کرانش قرار داد و توفیق بی دریغش در تمام لحظات نصیبم گشت .

جا دارد از همه ی کسانی که در طی این طریق بنده ی حقیر را یاری نمودند تقدیر و تشکر نمایم .
خصوصاً "استاد بزرگوار دکتر خیراندیش و خانم دکتر مظفریان که با راهنمایی های استادانه ی این دو
ارجمند توفیق موفقیت یافتم ، هم چنین پدر و مادر ، همسر گرامی و فرزندان و خواهران عزیز و
گرامیم که در تمام مراحل این پروژه مرا یاری نمودند ، و از هیچ کمکی دریغ نوزیدند ، و در پایان
از آقای یاسر علوی نژاد که کار تایپ و نوشتن آن را برعهده داشتند و الحق زحمات فراوانی متحمل
شدند . امید است که توان جبران کردن داشته باشم .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول : کلیات
۲.....	۱-۱. مقدمه
۵.....	۲-۱. پیشینه ی تحقیق
۶.....	۳-۱. روش تحقیق
۷.....	۴-۱. اهداف تحقیق.....
۸.....	۵-۱. ضرورت تحقیق.....
۹.....	فصل دوم : سلیم تهرانی
۱۰.....	۱-۲. سلیم تهرانی
۱۲.....	۲-۲. شهرت سلیم
۱۳.....	۱-۲-۲. اتهامات
۱۵.....	۳-۲. دیوان سلیم
۱۵.....	۱-۳-۲. ویژگی های شعری
۱۵.....	۲-۳-۲. سبک هندی
۲۲.....	فصل سوم : علم بیان
۲۳.....	۱-۳. علم بیان و انواع آن
۲۴.....	۲-۳. تشبیه
۲۴.....	۱-۲-۳. تعریف
۲۴.....	۲-۲-۳. ارکان
۲۵.....	۳-۲-۳. تشبیه به اعتبار ادات تشبیه
۲۶.....	۴-۲-۳. وجه شبه
۲۷.....	۵-۲-۳. وجه شبه مفرد ، متعدد ، مرکب
۲۸.....	۶-۲-۳. تشبیه تمثیل

- ۲۹..... ۷-۲-۳. تقسیم تشبیه به اعتبار وجه شبه
- ۳۰..... ۸-۲-۳. تشبیه به اعتبار طرفین
- ۳۲..... ۱۸-۲-۳. تشبیه خیالی و وهمی
- ۳۳..... ۹-۲-۳. تشبیه به اعتبار مفرد، مقید و مرکب بودن
- ۳۴..... ۱۰-۲-۳. زاویه ی تشبیه
- ۳۵..... ۱۰-۲-۳. تشبیه چیزی به خودش
- ۳۵..... ۱۱-۲-۳. انواع تشبیه به لحاظ شکل
- ۳۷..... ۳-۳. تشبیه موقوف المعانی
- ۳۸..... ۴-۳. تشبیه حماسی
- ۳۸..... ۵-۳. غرض از تشبیه
- ۴۰..... فصل چهارم: تشبیه در غزلیات سلیم تهرانی
- ۳۵۵..... فصل پنجم: فرهنگ تشبیهات ونمودارها
- ۳۵۶..... ۱-۵. فرهنگ الفبایی مشبه
- ۳۹۰..... ۲-۵. فرهنگ الفبایی مشبه به
- ۴۲۴..... ۳-۵. فرهنگ الفبایی ادات تشبیه
- ۴۳۴..... ۴-۵. تشبیه در ابیات
- ۴۳۵..... ۵-۵. ادات تشبیه
- ۴۳۶..... ۶-۵. وجه شبه
- ۴۳۶..... ۱-۶-۵. مفصل، مجمل، بلیغ
- ۴۳۶..... ۱-۱-۶-۵. انواع تشبیه بلیغ
- ۴۳۶..... ۲-۶-۵. وجه شبه تحقیقی، تخیلی، تأویلی، دوگانه (استخدام)
- ۴۳۷..... ۳-۶-۵. وجه شبه مفرد، متعدد، مرکب
- ۴۳۸..... ۱-۷-۵. تشبیه از نظر طرفین (حسی- عقلی)
- ۴۳۸..... ۲-۷-۵. تشبیه از نظر طرفین (مفرد، مقید و مرکب)

- ۴۳۹..... زاویه تشبیه ۸-۵
- ۴۳۹..... تشبیه به لحاظ شکل ۹-۵
- ۴۴۰..... تشبیه مرکب - مرکب ۱۰-۵
- ۴۴۱..... نتیجه گیری
- ۴۴۴..... فهرست منابع و مأخذ

فصل اول : کلیات

۱- کلیات

۱-۱. مقدمه

سبک هندی یکی از چند سبک ادبیات فارسی است که بر اثر جریان های سیاسی - اجتماعی در طول تاریخ در سده ی یازدهم به وجود آمد. این سبک از دشوارترین و پیچیده ترین سبک ها است که پرداختن به آن در ابتدای امر دشوار و مخاطره آمیز می نمود اما عشق و علاقه که عامل پا گذاشتن به دنیای ادبیات بود عامل موفقیت و پیشرفت در کار نیز شد، ورود به دریای عمیق و وسیع این سبک دشوار و پر تلاطم باعث صید ذر و مرواریدهایی گشت که پیچیدگی های آن به باد فراموشی سپرده شد.

تمثیل، ارسال المثل و مضمون های بکر و تازه درخششی به آن داد که تا ابد در ادبیات فارسی خودنمایی خواهد کرد. به مثابه ی « یک عمر می توان از زلف یار گفت » آن چنان مضمون ساخته شد که ابیات این سبک از نظر تعداد، هم چنین ظهور شاعران بر همه ی سبک های پیشین برتری یافت. شعر و شاعری از حصار تنگ کاخ و کاخ نشینان به دلایل سیاسی - مذهبی پا به بازار و کوچه نهاد، هر کسی از هر گوشه ای شاعر شد و هر مضمونی را برای شعر مناسب دید، دامنه ی شعر از ایران فراتر رفت چون سیل خروشان به سوی هند و دربارهای آن جاری گشت، شاعران بنام یا گمنام فارسی زبان آرزوی هند و سرزمین بتان افسانه ای را در سر می پروراندند. عده ی زیادی به این آرزوی شیرین دست یافتند، پارسی و پارسی گوئی را در هند گسترش دادند، سبک فارسی را به نام هند و هندوستان ثبت کردند. به نام و نوایی رسیدند، عزیز گشتند و نام آن ها در تاریخ جاودانه ماند از جمله ی این شاعران محمد قلی سلیم تهرانی است، هر چند نام این شاعر در برابر شاعران بزرگی چون صائب و کلیم کاشانی کم رنگ شده است.

در دوره ی صفویه غزل میدان زورآزمایی شاعران بوده تمام مشاعره های شاعران به خاطر برتری در این نوع شعر بوده است و رواج مشاعره بهترین نمایاننده ی این وضع است، سلیم نیز نیرویش را وقف ایراد مضامین پیچیده و تشبیهات و استعارات تازه و بکر کرد و نیروی طبع خویش را در همین راه صرف نمود، از این رو در این پژوهش تنها غزلیات سلیم تهرانی مورد بررسی قرار گرفته است.

این پژوهش به پنج فصل تقسیم می گردد ، فصل اول شامل کلیات ، فصل دوم مختصری از زندگی و سبک شعری سلیم تهرانی بیان می شود .

برای این منظور از دیوان کامل محمد قلی سلیم تهرانی شامل غزلیات ، قصاید ، مثنویات ، قطعات و رباعیات با مقدمه ای در تحقیق احوال و آثار شاعر به تصحیح و اهتمام رحیم - رضا استاد زبان و ادبیات دانشگاه ناپل ایتالیا ، انتشارات ابن سینا ۱۳۴۹ استفاده شده است .

سیر در غزلیات سلیم نکات فراوانی را به همراه دارد که تنها به چند نکته از آن اشاره می گردد ؛ پیچیدگی و ابهام : « سلیم مطالب خیلی ساده را در پیروی از سلیقه ی زمان با آمیختگی تشبیهات و استعارات یک رنگ خاص می دهد . در بیت زیر می خواهد بگوید که هیچ چیز باعث تسکین دل غم دیده ی او نیست اما او این طور این مطلب را آشکار می سازد :

سلیم از بخیه زخم من ندارد قسمتی آری دلم از بس پر است از غم درو سوزن نمی گنجد «

(سلیم تهرانی ، ۱۳۴۹ : ۳۲)

- مسئله ی دیگر که باز هم جنبه ی عمومی سبک هندی را دارد استعمال استعاره و تشبیه است که سلیم با ذوق خیال پرور خود به آن یک رنگ فلسفی می دهد و منظور خود را به نحوی جالب بیان می کند .

آسمان مست است و من در دست او پیمانم ام گاه پر سازد گهی همچون هلالم بشکند

(همان : ۲۴۲)

چون قطره برگرفته ی خود را جهان سلیم بر آسمان رساند و از کف رها کند

(همان : ۲۵۷)

نیست بر خاطر مرا گرد ملال از هیچ کس هم چو اخگر خود به خود گیرد دلم هر دم غبار

(همان : ۲۸۳)

آن چه بیش از همه در دریای موج غزلیات سلیم می درخشد و خودنمایی می کند تمثیلات زیبا و قانع کننده هستند که هر کدام در نوع خود بی نظیرند ، چنان که « شبلی نعمانی در شعر العجم جلد سوم ص ۱۸۲ سلیم را استاد این شیوه خوانده است » (همان : ۳۳)

- چه غافلی است ز دور سپهر مردم را در آسیا بنگر خواب ناز گندم را (همان : ۱۶)
- به عیادت نرود بر سر بیمار اجل دوستی نیست اگر یار کند یاد مرا (همان : ۱۶)
- رسوای کوی عشق چو خورشید محشریم از بام آسمان فلک افکنده طشت ما (همان : ۲۹)
- یار ما با همه جهان یک روست شمع را پشت و رو نمی باشد (همان : ۱۵۷)

فصل سوم مربوط به علم بیان مخصوصاً "تشبیه است". از علم بیان مختصری بیان شده است اما تشبیه و انواع آن با مثال به طور مفصل شرح داده شده است که از آثاری چون جواهر البلاغه، معالم البلاغه، آیین بلاغت، فنون بلاغت و صنایع ادبی و بیان دکتر شمیسا استفاده شده است. ضمن معرفی تشبیه و اهمیت آن در سبک شاعری شاعران و توضیح انواع تشبیه از هر جهت مقایسه ای میان کتب سنتی و بیان دکتر شمیسا صورت گرفت که در این فصل همه ی تفاوت ها مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

فصل چهارم موضوع اصلی پژوهش را تشکیل می دهد. ابیاتی که به زیور آرایه ی تشبیه آراسته شده اند انتخاب گردید، ارکان هر کدام مشخص شد و نوع هر تشبیه با توجه به انواع تشبیه، هم چنین نوع وجه شبه ها نوشته شد.

فصل پنجم فرهنگ الفبایی مشبه، مشبه به و ادات تشبیه می باشد که شماره ی صفحه ی دیوان و پایان نامه در آن فصل ذکر شده است.

در پایان داده ها به صورت آماری منظم شده و با نمودار نشان داده می شوند که نتیجه گیری بیش تر از این بخش ارائه می گردد.

۲-۱. پیشینه ی تحقیق

درباره ی علم بیان تحقیقات فراوان انجام شده است و آثار گران قدری به زبان عربی و فارسی پدید آمده است از آن جمله آثاری مانند جواهرالبلاغه ، اسرارالبلاغه ، معالم البلاغه ، مختصرالمعانی ، فنون صنایع و بلاغت جلال الدین همایی و در پایان بیان دکتر شمیسا .

زندگی سلیم نیز در تذکره هایی چون تذکره ی نصرآبادی ، سرو آزاد ، میخانه ، تذکره ی آتشکده و تاریخ ادبیات ها مانند تاریخ ادبیات ایران دکتر ذبیح الله صفا ، تاریخ ادبیات ادوارد برون ، مجمع الفصحاء هدایت و ... آمده است که حوادث زندگی و آثار و سبک شعری او به خوبی بیان شده است.

هم چنین آقای رحیم رضا مقدمه ی مفصلی بر دیوان سلیم تهرانی نوشته اند که در آن زندگی و حوادث ، ویژگی های شعری و سبکی او را بیان نموده اند ، در واقع شرح مفصلی است که برای آشنایی با سلیم تهرانی کافی است .

اما در مورد تشبیهات دیوان سلیم تهرانی تا کنون کسی کاری انجام نداده است و فرهنگ تشبیهات دیوان سلیم برای اولین بار به این شکل انجام شده است .

۳-۱. روش تحقیق

این پژوهش به روش کتابخانه ای و یادداشت برداری و تنظیم فیش انجام شده است . ابتدا کتاب هایی در مورد علم بیان (مخصوصاً "تشبیه) و زندگی و احوال سلیم تهرانی مطالعه شد ، سپس مطالب مورد نظر فیش برداری گردید ، پس از آن منظم شده است .

سپس هم چنین ابیات مورد نظر از دیوان سلیم فیش برداری شده است و مطالب مورد نظر نوشته شد سپس منظم و آمار برداری شده است .

۴-۱. اهداف تحقیق

هدف از این تحقیق بیش از هر چیزی آشنایی با علم بیان به ویژه تشبیه و انواع آن است که تشخیص تشبیه، ارکان و انواع آن از میان ابیات به این امر کمک می کند.

همچنین شناخت و معرفی سبک هندی و ویژگی های خاص آن و معرفی یکی از شاعران گمنام این سبک به نام سلیم تهرانی از اهداف ویژه این تحقیق می باشد.

در نهایت با توجه به تشبیهات موجود در ابیات و ساختار آنها سبک شعری شاعر و نوع نگاه او به طبیعت و ماوراءطبیعت و سایر ویژگی های شعری شاعر روشن می شود.

۱-۵. ضرورت تحقیق

ضرورت این تحقیق از آن جهت است که موجب آشنایی با علم بیان به ویژه تشبیه می شود . تشبیه برای شناخت شعر و نثر شاعران و نویسندگان ضروری است . همچنین پرداختن به شعر شاعران از این دیدگاه باعث آشکار شدن توانایی های ذهنی شاعران ، توجه عمیق و دقیق آنان به دنیای برون و درون و روشن کردن سبک شعری آنان می شود مخصوصاً شاعران گمنامی چون سلیم تهرانی که کمتر به آن پرداخته شده است.

علاوه بر آن معرفی سبک هندی به عنوان یک سبک کلاسیک و شناخت ویژگی های آن ضروری می نماید خصوصاً که اساس سبک هندی بر پایه ی تشبیه می باشد.

پس پرداختن به تشبیه در شعر چنین شاعرانی آشنایی هر چه بیشتر را برای پژوهشگران ادبیات فارسی فراهم می کند.

فصل دوم

سلیم تهرانی

۲: سلیم تهرانی

۱-۲. سلیم تهرانی :

میرزا محمدقلی سلیم طرشتی تهرانی از شاعران نیمه ی اول سده ی یازدهم هجری است . اسم صحیح او محمد قلی است که در تذکره های معاصر نصرآبادی و عمل صالح آمده است و لقب بیگ و میرزا را تذکره نویسان بعدی اضافه کرده اند ، تخلصش تقریبا " در همه جا سلیم است اما در مقطع پاره ای از غزلیات سلیمان آورده است . (سلیم تهرانی ، ۱۳۴۹ : ص ۱۳)

« از بدایت حالش اطلاع کافی در دست نیست و چنان که نوشته اند تحصیل منظم مدرسه ای نداشت ولی چنان که از شعرش دریافته می شود گذشته از استعداد فطری ، از دانش های زمان خود بی اطلاع نبود . نخستین روزگار شاعری او در لاهیجان گذشت و در آن جا به همراه ملا صبا (واصب قندهاری) و ملا حسینی متخلص به صبوچی (م ۱۰۷۸ هـ) ملازم میرزا عبدالله وزیر بیه گیلان (لاهیجان) بود و همان جا زنی اختیار کرد . و از او پسری داشت » . (صفا ، ۱۳۷۱ : ۱۱۵۸)

بعد از عزل یوسف سلطان حاکم کسگر گیلان راه عراق پیش گرفت و چند سالی از اواخر عهد شاه عباس نخستین (۹۹۶ - ۱۰۳۸ هـ) و آغاز دوران شاه صفی (۱۰۳۸ - ۱۰۵۲ هـ) را در اصفهان به سر برد و این هر دو را ستود . لیکن از دربار صفوی توجهی را که انتظار داشت نیافت و ناگزیر از اصفهان به شیراز رفت .

در شیراز به پایمردی میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی ادیب و شاعر سده ی یازدهم (م ۱۰۴۰ هـ) شارح دیوان انوری به امام قلی خان والی فارس (م ۱۰۴۲) معرفی شد و چندی در خدمت او به سر برد ، لیکن اقامتش در آن شهر هم پا نگرفت .

ناچار در جست و جوی آب و نان راه هند را در پیش گرفت .

« - طوطیم در بی نوایی همچو طوق فاخته رفتن هندوستان برگردنم افتاده است .

ای دل سفر به لجه ی عمان مبارک است دریا به ما چو چشمه ی حیوان مبارک است .

بر دوش باد سیر جهان کرده می رویم کشتی ما چو تخت سلیمان مبارک است . »

از راه دریا به هند رفت و در سال ۱۰۴۱ هـ به گجرات رسید و مدتی نگذشت که در سلک ملازمان میر عبدالسلام مشهدی در آمد . این میرعبدالسلام از رجال معروف عهد شاه جهان بود که نخست در زمان ولیعهدیش عنوان « اختصاص خان » و سپس در دوران پادشاهی او خطاب « اسلام

خان « یافت و مدتی ناظم گجرات و ناظم بنگاله بود ، سپس به پایه ی وزارت ارتقا جست و پس از آن صوبه دار دکن گردید تا به سال ۱۰۵۷ بدرود حیات گفت . (صفا ، ۱۳۷۱ : ۱۱۶۰)
چهارده سال در خدمت اسلام خان بود و مرتب در داخل هندوستان مسافرت می کرد .
« اسلام خان به عنوان ناظر گجرات و بنگال و وزیر اعظم هندوستان مسافرت های دور و درازی می کرد و سلیم نیز در رکاب ممدوح خویش از گجرات به بنگال و از بنگال به کشمیر تمام هند را زیر پا می گذاشت .

سر به سر سواد هند را اکنون سلیم
مرغ روحم در هوای سیرکابل می پرد .
و نیز :

در هند آن غریب که دایم چو نقش نرد
زین خانه رخت خویش به آن خانه می کشد .
(سلیم تهرانی ، ۱۳۴۹ : ص ۱۶)

سرانجام در آخر عمر از این مسافرت ها خسته شد . دلیل اصلی خستگی سلیم ناخشنودی او از وضع خویش در هندوستان است ، مثل ایران بعد از شاه عباس ، هندوستان بعد از اکبرشاه و جهانگیر به سرعت طرف زوال پیش رفت و دور از درخشندگی دربارهای پادشاهان گورکانی هند که ثروت و دارایی را صرف ساختمان های پرخرج و جنگ های پایان ناپذیر می کردند ، ریشه ی فقر و بیچارگی روز به روز قوی تر و اثر آن در زندگی مردم روزگار آشکار می شد . از این رو امیران آن دیار توانایی بذل و بخشش را از دست داده بودند و شاعران پر مدعایی مثل کلیم کاشانی و سلیم تهرانی برای آن که قانع شوند باید در خدمت پادشاه به سر می بردند .
سلیم گوید :

دل به جمعیت منه در طره خوبان سلیم
ز آن که چندان اعتباری نیست با سامان هند
درست در سال وفات حامی خود ۱۰۵۷ در کشمیر وفات یافت و در مزارالشعرا ی کشمیر به خاک سپرده شد و بعد از او قدسی مشهدی و کلیم کاشانی و طغرای مشهدی را هم نزدیک او به خاک سپردند . اما در منتخب الاشعار و ریاض الشعرا آمده است که او در دکن وفات یافت و در برهانپور دفن شد . مؤلفان این آثار به دلیل وفات ممدوح سلیم ، اسلام خان که در برهانپور اتفاق افتاده این اشتباه را مرتکب شده اند. زیرا سلیم در همه جا با ممدوح خود مسافرت می نموده، اما پیش